

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՀԱՅԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴՆԵՔ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելի
չէ, արդի 11-րդ շրջանի (95 օգոստ.—96 մայիս) բաժնորդացին
20 Փր. կանխիկ: Կարելի է նաեւ բաժնորդագրուիլ քանի աշնի
համար որ ուզուի: ամեն մէկ ամսականը 2½ Փր. հաշուելով և
1896 մայիս ամսին անդին շանցնելու պայմանով:
Նամակ և ծրար պէտք է գրկել հետեւեալ հասցեով. M. POR-
TUCALIAN, rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France)

ԺԱ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 38

1895 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 11

1895 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29 (Հ.Տ.)

ՉՈՐԵՓԵՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կը հրատարակուի Դ. և Ն. Բ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ
մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները:
Պարտաւոր չէ վերագրածուիլ չհրատարակուած ձեռագիրները:
Մանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով:
Մանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիւ կարժէ. 1 գլխագիրը 2
սանդիւ:

Les annonces en français et en arménien sont reçues aux bureaux de la
Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲՈՎԱՆԻՍՏԻԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թիւրք կառավարութիւնը եւ եւրոպա-
կան պետութիւնները. — վեհափառ կա-
րողիկոսի նեղակարգ Զարի գահակալու-
րեան տարեգարձին տուով. — Ամեն
իգմբրեան Սրբազան եւ իւրքը նախա-
արարութիւնը. — Նամակ Թիւրքիայէն (Կ.
պոլիս). — Բոսնի հանրագրիւն. — Կո-
տորածներ եւ անկարգութիւններ Թիւր-
քիայի մէջ. — վերջին դէպքերն Տրա-
պիզոնի մէջ վնասուած վաճառական ազ-
գայնոց ցանկը. — Մեծ պետութիւնները
— Ամերիկեան ներակայութիւնը եւ իւրքիւ-
րեան Ամերիկացիները. — Պապը եւ Հայե-
րք. — Հայերի Ռուսիա. — Թիւրքիայէն
յուրեր. — Քիւզլիք Սայիտ փաշային
Սուլթանին վախճանով փախչելը. — Տե-
ղական:

ԹԻՒՐԿԻ ԿԱՌԱՎԱՐԱԾԻՒՆԵՐԸ
ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Այս անիծեալ քսան և հինգ տա-
րինքու մէջ ուր պետութիւնները
խաղաղասիրութեան դիմակին տակ
իրարու խորխորատ կը փորեն որ-
պէսդի մի օր այնտեղ գլորուին, աշ-
խարհի վրայ դիզուած անօրինու-
թեանց և մեղքերու պատիժն անողոք
ճակատագրի մը բերմամբ փոխանակ
մեղաւորներու գլխին իջնելու, անմեղ
ազգ մը քաւեց իր ինչքով, իր կեան-
քով, իր պատուով, իսկ այդ պետու-
թիւններն որ միասին եկան Պէրլինի
61-րդ յօդուածին վրայ կարկատան մը
դնելու օրով պէտք էր ծածկէին ի-
րենց անկար-ղութիւն և մեր մերկու-
թիւն, գոնէ այդչափն ալ չ'ըլին և
չ'ըլնայով հանդուրժել որ Թուրքն
մինակ ինք մեղ նահատակէ, 2000 հո-
գի ալ իրենք նահատակեցին:

« Զաւակիս վրայ կ'երգնում, Չեր
անձին վտանգ չկայ դէնքերիդ յանձ-
նեցէ՛ք և դուրս ելէ՛ք եկեղեցիէն »: այս
երգում տուողն այժմ իր զաւակին
հետ հանգիստ քուն կը խընձէ pour
respecter le sommeil d'une consien-
ce monstrueuse. Իսկ այն երկու հա-
զար Հայեր որ չ'էին կրնար հաւատալ
թէ իրենց ձեռքն եղած այցեատմանե-
րու վրայ Թուրքը մի օր պիտի կրնայ
թքնել, այսօր բանտին մէջ իրենց կէ-
սը նահատակուեցան և միացածներն
ալ « հայերնիքի ազատութենէն աւե-
ր իրենց անձի ազատութիւնը կը
փնտռեն »: Եւ դեռ արդարութիւն

կը սպասենք այս անհոգի պետութիւն-
ներէն որ պարտաւոր էին շատոնց ի-
րենց դատաւճիռ տալ:

Saisi le poignard à la main le
Sultan n'est plus justiciable que du
tribunal de l'Europe; il s'agit de sau-
ver un assassiné en sautant à la gor-
ge de son assassin. Qu'on accroche
son cadavre au gibet, après quoi les
puissances qui auront pris part à l'e-
xecution, s'en distribueront les mor-
ceaux.

Henri Rochefort.

Աւագ, Եւրոպա փոխանակ այդ
անօրէն ճիւղի կողորդը պատուելու
և ինքն ալ անպատու չմնալու, ծա-
կաչք անկուշտի նման Հայ ազգի այս
նահատակութեան մէջն ալ իր շահ
փնտռել կ'ուզէ, որ ըսել է մեր դիակ-
ներն ուտել կ'ուզէ. և այս դարձիւ
բերու նախադէպ իր վրայ առած
Եւրոպա մեղ կը ներկայանայ իր փա-
փուկ կաշիով որոյ տակ երկար տարի-
ներէ ի վեր ծածկուած կը մնար այս
անիծեալ ճակատագիր:

ՎԱՐԱՉ

1895, դեկտ. 3

Փարիզ

ՎԵՀԱՓԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐԱԾԻՒՆԸ
ՉՈՐԻ ԳՈՀԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԵԳՐԱԾԻՆ
ԱՌԻՈՎ

Պետերբուրգ. Նորին Մեծութեան
Թագաւոր կայսեր.

Ի մեծափառ աւուրս առաջին տա-
րեգարձի ամբառնալոյ Չերդ Մեծու-
թեան յաթոռ նախահարցը՝ կատա-
րեցի հանդիսաւոր մաղթանա թան-
կազին կենաց և արեւաշատութեան
Չերդ Մեծութեան, ի ժամուս տա-
ռապանայ միոյ մասին հօտին իմոյ՝ վե-
րառաքեմ աղօթիս ջերմագինս յԱթոռ
Բարձրելոյն, զի պահպանեցէ ի կա-
րող զօրութեան զՄեծ Տէրութիւնդ
զպաշտպանի քրիստոնէից նեղկոյց, և
պարգեւեցէ ամս բազումս ի փառս և
յուրախութիւն մարդասէրն Ռուսիոյ
Չերդ զթառառ Թագաւոր, առ Որ
յուսով համբառնան զաշտ իւրեանց
բազմաշարչար որդիք եկեղեցւոյն
Քրիստոսի:

21 հոկտ. 1895.

ԱՄԵՆ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆ
ԵՒ ԹԻՒՐԿԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սէմաֆօրի Կ.պօլսի բորակիցը որ
նակարիւրք մէկը չէ, սոյն վերնագրի տակ
գրած է Կ.պօլս. և նետեալը:

Ինչպէս որ Լորտ Սալզպլերի Պրայ
թընի մէջ խօսած վերջին ճառին մէջ
մեծ իրաւամբ կըսէր, Թիւրքիան չու-
նի վարչական անձ մը որ կարող ըլ-
լայ տէրութեան պէտքերը ճանչնալ:
Ինչո՞ւնակ պաշտօնատարներն այս
չքաւորութիւնը մեծ արգելք մը ե-
ղած է վեհապետին հրամայած բարե-
նորոգումներն գործագրութեանը:
Ամեն օր նոր նոր յանձնաժողովներ
կը կազմուին, որոնց պաշտօնն է ի-
րենցմէ առաջ կազմուած վերահսկող
յանձնաժողովներին վրայ հսկել. բայց
ատոնց անդամները մեծ մասամբ —
որքան ալ փոյթ ընեն իրենց գործ
կատարելու համար — իրենց յանձ-
նուած պաշտօնի գիտակցութիւնը
չունին: Ամեն վայրկեան անաշուղտ
թիւններ գալով գործնականին մէջ
արգելք կը լլան տեսականօրէն թղթի
վրայ ընդունուած օգտակար միջոց-
ներին: Այդպէս է, օրինակի համար,
Հայերի Պատրիարքին դէմ նախա-
բարութեան ըրած խուլ կոխը որով
կը յուսայ հրաժարականը տալու վի-
ճակին մէջ դնել զայն. անհիմն յոյս մը
սակայն, վասն զի Մատթէոս Գ. ունէ
ճշման տակ զիջում ընող մարդերէն
չէ:

Անցած ուրբաթ օր երեք հայերէն
թերթեր, Հայրենիք, Արեւելք և Ճե-
րիտէյի Շարգիյի (այս վերջինը թիւրք
լեզուով ու հայ տառերով կը հրատա-
րակուի) տպագրական տեսչութիւնէն
հրաման ստացան հրատարակելու,
իւրեւ թէ իրենց կողմէ գրուած, այն-
պիսի յօդուածներ, որով իրենց հա-
սարակութեան պետ իզմիրեան պատ-
րիարքի դերքը պախարակեն ու զայն
իւրեւ Հայերը ապստամբութեան
զրդող ներկայացունեն: Պաշտէն
հրահանգ գալով որ հայերէն թեր-
թերը հանգիստ թողուն, երկուշաբթի
օր վերստին հրատարակուեցան. բայց
Մէմուհ փաշան իր անաշուղտութեամբ
ըր չ'ստատարակուելու համար, առջի
օր կրկնեց իր հրամանները: Հայերէն
լրագիրները նորէն փակուեցան:

Ամեն. Իզմիրեան Հայ ժողովրդին

վրայ անսահման ազդեցութիւն մը ու-
նի: Ազդին միաձայն հաւանութեամբ
ըր պատրիարքութեան բարձրացաւ
իւր ընտրութիւն՝ կարելի է ըսել
թէ պատրիարքարանի երկու ժողով-
ներէն ստիպողաբար պահանջեց Հայ
ազգը: Ազդունքներն մասին իր
խիստ անաշուղտութեամբ, բարքի օրի-
նակելի խստութեամբ, անսահման ու
զորմածութեամբ և իր պերճախօտու-
թեամբ, որ կը գովեն բոլոր Հայերը,
իւր ժողովրդի մէջ շատ մեծ ազդեցու-
թիւն մ'ունենալով է: Անոր վրայ յար-
ձակելով և զայն իւրեւ խռովորար
մը ներկայացունելով՝ լաւ քաղաքա-
գիտութիւն մը ցուցած չեն ըլլար:
Այդպէս վարուելով երբեք չպիտի
յաջողին զայն Հայերն աչքէն հանել,
այլ ընդհակառակ աւելի կարծածն
Հայ ժողովրդի ոխը և Պատրիարքին
արգելք կը լինին որ առանց վերա-
պահութեան նուիրէ ինքզինք մեղքե-
րը հանդարտեցնելու գործին:

Նոյնպէս ցուալի է որ նոր նախա-
բարութիւնն որոշիւ է պաշտօնապէս
չընդունիլ Հայերի Պատրիարքը, մին-
չեւ որ իր բոլոր նախկին պատման չը-
զրկէ և բոլոր եկեղեցիներին մէջ կար-
դացունել չտայ մի հովուական շրջա-
բերական թուղթ, յայտարարելով
թէ Հայերի տրտուածները անհիմն բա-
ներ են և այս առթիւ Եւրոպայի մէջ
տարածուած զրոյցները չարամիտ ան-
ձերի գործեր են: Ամեն. Իզմիրեան
յայտնեց որ երբեք այդպիսի բան մը
չընեն և անդու իր ժողովրդի դատը
պիտի վարէ եւրոպական պետութիւն-
ներին քով: Քանի որ այսքան գէշ
յարաբերութիւն կը տիրէ թիւրք
կառավարութեան ու Պատրիարքին
միջեւ, որ Հայ ազգի հոգեւոր ու քա-
ղաքական պետն է միանգամայն, ինչ-
պէս կրնանք յուսալ թէ խաղաղու-
թիւնը դիւրաւ կը վերահաս տատուի:

Իսկ գալով Ս. Բեդեքսայուրկէն
քաջուած հեռագրի մը այն լուրին թէ
ուսւ կառավարութիւնը մտադիր է
միւս պետութիւններին հետ մէկտեղ
Հայերի պատրիարքին վրայ ազդեցու-
թիւն բանեցնել որ վերջ գնէ Հայ յե-
ղափոխական մասնաժողովներու շար-
ժումներին, այդ լուր մեծ զարմանք
պատճառեց հոսամեն մարդու և ամենէն
առաջ Ռուսիայի դեսպանին: Թիւրք
կառավարութիւնը սեպտեմբեր 30-ի և
հոկտեմբեր 1-ի ու 2-ի գէպքերին վրայ

Այլիւ, այլ, վիճակի, մեծ են, հարուստ,
 ճեղք, ուր, կը մտնու, սպասանելիքն, և, դու,
 զգայիկելի, սրուն, դիմին, անտոյ, ւ,
 Կարկին, բարի, « մանուն, դուռը, »
 Ըստած շուկային, և, շրջակայ, ասանելիքն,
 միտայիլ, շահանելու հայ, խանութ
 չեղն, ու, ասանելիք, կրկնապատած են
 միտայ, մեկ, միկին, լիկայ, կը, հաշտնու,
 Լիյ, կրտսրածնելու, և, ասարկատու,
 թիանի, ծախայի, պատկաստում լի,
 ճեղք, ասարկային, աս, է, ու, այն, ամեն,
 Ըստգանելու, մեծ ուր, կրտսրած և, աս,
 ասարկատու լի, է, քան, դիտումը է, ու,
 ել, կու, շարակ լի ասած զանազան, կրկնու,

ՄԱՐՏԵՑԻ
Հայերէն տպարան Ի. Վարդապետեան
Le Gérant : François CARRIÈRE
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi
Allées de Meilhan, 44.